

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในขณะนี้โรคเอดส์เป็นโรคที่ร้ายแรงและกำลังแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วในทุกเพศทุกวัยและทุกอาชีพ โรคเอดส์นับเป็นโรคใหม่ที่ถูกค้นพบครั้งแรก ในประเทศสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. 2524 ปัจจุบันโรคนี้แพร่ระบาดอยู่ทั่วโลก จากรายงานล่าสุดขององค์การอนามัยโลก เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2536 ซึ่งพิมพ์ใน Weekly Epidemiological Record พบผู้ป่วยโรคเอดส์แล้วถึง 718,894 ราย (กองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข, 2536) และจำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยมีรายงานผู้ป่วยเพิ่มขึ้นเป็น 1 เท่า ทุก ๆ 9-12 เดือน หรือเพิ่มขึ้นประมาณ 100 เปอร์เซ็นต์ (ซัชชัย หลงน้อย, 2533) ดังนั้นโรคเอดส์จึงเป็นโรคที่เป็นปัญหา ทางด้านสาธารณสุขของทุกประเทศทั่วโลก

สำหรับในประเทศไทย มีรายงานโรคเอดส์ครั้งแรก เมื่อเดือนกันยายน 2527 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2536 รวมเป็นเวลา 10 ปีมีผู้ป่วยโรคเอดส์แล้วรวม 4,742 ราย ในจำนวนนี้เสียชีวิตไปแล้ว 1,593 ราย ผู้ป่วยร้อยละ 87.6 เป็นเพศชาย อีกร้อยละ 12.4 เป็นเพศหญิง เป็นผู้ใช้แรงงาน ร้อยละ 40 และประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 23 รองลงไปเป็นทหารก ผู้ป่วยโรคเอดส์ส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงานร้อยละ 94 ซึ่งมีอายุระหว่าง 15-54 ปี เป็นเด็กร้อยละ 6 ปัจจัยที่ทำให้เป็นโรคเอดส์อยู่ในกลุ่มที่ติดต่อกจากการมีเพศสัมพันธ์ รองลงไปคือ กลุ่มที่ใช้ยาเสพติดชนิดฉีดเข้าเส้น และทหารที่คลอดจากมารดาติดเชื้อเอดส์ สำหรับกลุ่มที่มีปัจจัยเสี่ยงจากการรับเลือดจำนวนคงที่ ไม่มีรายงานเพิ่มเติม

ผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์คือ ผู้ที่มีอาการยังไม่รุนแรงถึงขั้นโรคเอดส์ระยะสุดท้าย หรือเต็มขั้น มีรายงานรวม 2,712 ราย เสียชีวิตแล้ว 386 ราย ผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ ร้อยละ 85 เป็นเพศชาย อีกร้อยละ 15 เป็นหญิง สำหรับกลุ่มอาชีพ ภัย และปัจจัยเสี่ยง เช่นเดียวกับผู้ป่วยโรคเอดส์หรือเอดส์เต็มขั้น

รวมเป็นผู้ป่วยโรคเอดส์ (AIDS) และผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ (ARC) จำนวน 7,454 ราย ยังคงมีชีวิตอยู่ 5,475 ราย ไม่นับผู้ติดเชื้อเอดส์ (หรือ HIV) ที่ยังไม่แสดงอาการอีกมากกว่า 500,000 ราย โดยมีรายละเอียดจำแนกตามตารางต่อไปนี้

ตารางแสดง จำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์ (AIDS) แยกตามปัจจัยเสี่ยงและแยกตามรายปีที่เริ่มป่วย ตั้งแต่กันยายน 2527 ถึง 31 ธันวาคม 2536

ปัจจัยเสี่ยง	2527-2531	2532	2533	2534	2535	2536	รวม	ร้อยละ
1. เพศสัมพันธ์	10	24	47	316	1023	2121	3541	74.67
- ชายรักร่วมเพศ	8	9	2	5	2	-	26	0.50
- ชายรักสองเพศ	1	4	4	4	1	1	15	0.30
- ชายรักต่างเพศ	1	10	35	283	920	1877	3126	65.90
- หญิงรักต่างเพศ	-	1	6	24	100	243	374	8.60
2. ยาเสพติดชนิดฉีดเข้าเส้น	1	2	20	33	122	228	406	8.60
- ชาย	1	2	19	33	119	222	396	8.40
- หญิง	-	-	1	-	3	6	10	0.20
3. รับเลือด	1	1	1	3	9	2	17	0.40
- ชาย	-	1	1	3	8	1	14	0.30

ตาราง (ต่อ)

ปัจจัยเสี่ยง	2527-2531	2532	2533	2534	2535	2536	รวม	ร้อยละ
- หญิง	1	-	-	-	1	1	3	0.10
4. ติดเชื้อจากมารดา	2	2	7	67	105	172	355	7.50
- ชาย	-	1	4	35	51	97	188	4.00
- หญิง	2	1	3	32	54	75	167	3.50
5. ไม่ทราบปัจจัยเสี่ยง	-	-	-	9	64	350	423	8.90
- ชาย	-	-	-	9	59	322	390	8.20
- หญิง	-	-	-	-	5	28	33	0.70
รวม	14	29	75	428	1323	2893	4742	100.00
ยังมีชีวิตอยู่	-	3	32	257	753	2104	3149	66.40

แหล่งข้อมูล : กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2537

ตารางแสดง จำนวนผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอชไอวี (ARC) แยกตามปัจจัยเสี่ยงและแยกตามรายปี
ที่เริ่มป่วยตั้งแต่กันยายน 2527 ถึง 31 ธันวาคม 2536

ปัจจัยเสี่ยง	2527-2531	2532	2533	2534	2535	2536	รวม	ร้อยละ
1. เพศสัมพันธ์	26	46	171	311	960	587	2101	77.50
- ชายรักร่วมเพศ	12	2	6	2	2	-	24	0.90
- ชายรักสองเพศ	6	2	2	-	2	-	12	0.40
- ชายรักต่างเพศ	3	30	130	254	829	488	1734	63.90
- หญิงรักต่างเพศ	5	12	33	55	127	99	331	12.20
2. ยาเสพติดชนิดฉีดเข้าเส้น	20	48	40	63	107	93	371	13.70
- ชาย	19	46	40	59	105	91	360	13.30
- หญิง	1	2	-	4	2	2	11	0.40
3. รับเลือด	1	1	1	2	6	1	12	0.40
- ชาย	-	1	1	1	-	1	4	0.10
- หญิง	1	-	-	1	6	-	8	0.30
4. ติดเชื้อจากมารดา	-	-	10	13	43	9	75	2.80
- ชาย	-	-	5	8	19	5	37	1.40
- หญิง	-	-	5	5	24	4	38	1.40

ตาราง (ต่อ)

ปัจจัยเสี่ยง	2527-2531	2532	2533	2534	2535	2536	รวม	ร้อยละ
5. ไม่ทราบปัจจัยเสี่ยง	2	5	1	20	50	75	153	5.60
- ชาย	1	4	1	17	45	65	133	4.90
- หญิง	1	1	-	3	5	10	20	0.70
รวม	49	100	223	409	1166	765	2712	100.00
ยังมีชีวิตอยู่	37	86	206	357	985	655	2326	85.80

แหล่งข้อมูล : กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2537

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 จำนวนผู้ป่วยเอดส์ (AIDS) และผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ (ARC) จำแนกตามกลุ่มอายุและเพศ ตั้งแต่เดือนกันยายน 2527 ถึง 31 ธันวาคม 2536

พ.ศ. กลุ่มอายุ (ปี)	2527-2535				2536			
	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
0-4	124	127	251	6.58	99	79	178	4.83
5-9	2	-	2	0.05	2	-	2	0.05
10-14	2	1	3	0.08	-	3	3	0.08
15-19	88	58	146	3.83	33	36	69	1.87
20-24	550	148	698	18.29	448	109	557	15.11
25-29	841	72	913	23.93	911	99	1010	27.40
30-34	699	54	753	19.73	658	64	722	19.59
35-39	444	33	477	12.50	450	35	485	13.16
40-44	202	16	218	5.71	222	19	241	6.54
45-49	116	6	122	3.20	113	9	122	3.31
50-54	82	4	86	2.25	73	2	75	2.03
55-59	52	1	53	1.39	59	6	65	1.76
60 +	72	4	76	1.99	94	4	98	2.66
ไม่ทราบอายุ	15	3	18	0.47	8	3	11	0.30
รวม	3289	527	3816	100.00	3170	468	3638	100.00

แหล่งข้อมูล : กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2537

ปัญหาของโรคเอดส์ไม่ได้เป็นปัญหาทางสาธารณสุขเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศด้วย ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงต้องร่วมมือกันในการป้องกันแก้ไข จากความสำคัญดังกล่าว รัฐบาลจึงกำหนดให้การรณรงค์ป้องกันและควบคุมโรคเอดส์เป็นนโยบายระดับชาติที่เร่งด่วนและมีความสำคัญสูง จำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและจริงจังทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยกำหนดให้เร่งรัดควบคุมโรคติดต่อโดยเฉพาะโรคเอดส์ให้ได้ผล และร่วมมือกับภาคเอกชนและองค์กรสาธารณประโยชน์ ในการประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนตระหนักถึงภัยของโรค และเกิดจิตสำนึกว่าเป็นหน้าที่ของทุกคน ที่จะต้องร่วมมือป้องกันและแก้ไขปัญหา ดังนั้นในปี 2534 รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์แห่งชาติขึ้น โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีมติเห็นชอบให้มีการจัดตั้งสำนักงานประสานนโยบายและแผนงานโรคเอดส์ขึ้นในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นองค์กรนโยบายระดับชาติและในปี 2535 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและสำนักงานประสานนโยบายและแผนงานโรคเอดส์สำนักนายกรัฐมนตรี ได้จัดทำแผนป้องกันและควบคุมโรคเอดส์แห่งชาติ (พ.ศ. 2535-2539) ภายใต้กรอบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 เพื่อให้ทุกหน่วยงานได้ดำเนินการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ไปในทิศทางเดียวกันและประสานสอดคล้องกัน เพื่อให้ทุกหน่วยงานได้ร่วมมือบทบาทในการรณรงค์ป้องกันและควบคุมโรคเอดส์อย่างจริงจัง โดยมีแผนงานและงบประมาณของตนเอง คณะกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์แห่งชาติจึงได้ขอแปรญัตติเพิ่มงบประมาณประจำปี 2535 และได้รับจัดสรรงบประมาณเป็นจำนวนเงิน 248 ล้านบาท ให้กับกระทรวงต่าง ๆ รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ขององค์กรเอกชน พร้อมกับสนับสนุนและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดทำแผนงานและงบประมาณรณรงค์ป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ สำหรับปีต่อไป

แผนป้องกันและควบคุมโรคเอดส์แห่งชาติ (พ.ศ. 2535-2539) มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายดังต่อไปนี้

1. เพื่อป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ ให้อยู่ในระดับที่ไม่แพร่ระบาดในอัตราที่สูง

2. เพื่อสร้างความเข้าใจกับประชาชนและให้ความช่วยเหลือกับผู้ติดเชื้อในการอยู่รวมกันในสังคมอย่างปกติสุข โดยไม่ถูกรังเกียจหรือจำกัดสิทธิที่พึงมี

3. ให้มีการระดมทรัพยากรและบุคลากรทั้ง ภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานต่างประเทศ เข้ามาผนึกกำลังร่วมกันในการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์

โดยมีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

1. เน้นการป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์ โดยการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั้งประเทศ มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอดส์อย่างถูกต้อง ทั้งในวิธีการป้องกันโรคเอดส์ และการไม่รังเกียจผู้ติดเชื้อ ตลอดจนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและเจตคติที่เกี่ยวข้อง

2. สนับสนุนการให้บริการการตรวจ บำบัด รักษา และฟื้นฟู อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

3. ส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิ และได้รับความช่วยเหลือทางสังคมที่เหมาะสม

4. สนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยและติดตามผล ประเมินผล อย่างต่อเนื่อง

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทางดังกล่าวข้างต้น จึงได้กำหนดแผนงานหลักสำหรับป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ไว้ 4 แผนงาน ดังต่อไปนี้

1. แผนงานประชาสัมพันธ์ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจ (Public Information and Education)

2. แผนงานบำบัด รักษา และฟื้นฟู (Medical Treatment and Care)

3. แผนงานคุ้มครองสิทธิของประชาชน และให้ความช่วยเหลือทางสังคม (Human Rights and Social Support)

4. แผนงานศึกษาวิจัยและประเมินผล (Research and Evaluation)

ซึ่งในแผนงานประชาสัมพันธ์ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจนี้ เป็นแผนงานที่มีความเกี่ยวข้องและจำเป็นในการใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ความรู้และสร้างเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคเอดส์และการป้องกันอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่
2. เพื่อเสริมสร้างค่านิยมและแรงจูงใจ ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เสี่ยงต่อการติดโรคเอดส์
3. เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ และเจตคติที่ถูกต้อง ในการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อในสังคมอย่างปกติสุข
4. เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน ในการบำบัดรักษาและฟื้นฟู ตลอดจนการคุ้มครองสิทธิประชาชนและให้บริการสังคม
5. เพื่อส่งเสริมและประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐ และธุรกิจ เอกชน ตลอดจน องค์กรชุมชน และสื่อมวลชน ในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ ให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน มีเนื้อหาเป็นมาตรฐานเดียวกันและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

ในประเทศไทยนั้น ได้มีการรณรงค์เกี่ยวกับโรคเอดส์กันอย่างต่อเนื่องในช่วงปี 2527-2533 ลักษณะการรณรงค์มักจะเน้นไปทางด้านลบ เพื่อให้เกิดความหวาดกลัวและลดพฤติกรรมเสี่ยงลง ซึ่งก่อให้เกิดผล คือ ประชาชนทั่วไปเกิดการรังเกียจ และบุคคลที่มีความเสี่ยงในการติดเชื้อเอดส์ก็ไม่กล้ามารับการตรวจ หรือมารับคำปรึกษาจากแพทย์เกี่ยวกับโรคเอดส์ ต่อมาในช่วงปี 2534-2535 จึงเปลี่ยนแนวทางในการรณรงค์เป็นทางบวกในรูปแบบของสื่อต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้และมีทัศนคติที่ดีลงไปถึงตัวบุคคล การให้การศึกษา แนะนำให้ปฏิบัติ เช่น การแนะนำให้สวมถุงยางอนามัย เพื่อให้กลุ่มบุคคลเฉพาะเด็กวัยรุ่น โสเภณี สร้างทัศนคติ และมีพฤติกรรมใหม่ขึ้นมา เหล่านี้เป็นมาตรการในการป้องกันการระบาดของโรค (กองโรคเอดส์ กระทรวงสาธารณสุข, 2534)

จากการประเมินโครงการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ของประเทศไทย ในเดือน ธันวาคม 2534 เพื่อชี้แนะปัญหาสำคัญ เป้าหมายและแนวทางในการดำเนินงานครั้งต่อไป คณะประเมินผลได้ประเมินความก้าวหน้าแผนระยะกลางของประเทศไทยในการป้องกันและ ควบคุมโรคเอดส์ ในประเด็นของการให้สุศึกษาและประชาสัมพันธ์ ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน ก็คือ ควรจะเพิ่มการให้ความรู้แก่เยาวชนทั้งในและนอกระบบการศึกษา ควรมีการผลิตสื่อ สุศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับผลเสียของการมีเพศสัมพันธ์ ก่อนแต่งงาน การชะลอการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก การลดจำนวนคู่นอน การไม่เสพยาเสพติด และไม่ขายบริการทางเพศ รวมทั้งควรมีการเสนอแนะวิธีป้องกัน และการเผยแพร่ความรู้แก่ ผู้อื่น (กองโรคเอดส์ กระทรวงสาธารณสุข, 2535)

ดังนั้น สื่อจึงเข้ามามีบทบาท เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการดำเนินงานสุศึกษา และประชาสัมพันธ์โรคเอดส์ เป็นตัวกลางที่ช่วยถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารไปถึงกลุ่ม เป้าหมาย ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์และปรับเปลี่ยนค่านิยมทาง เพศแต่สถานการณ์ในการผลิตสื่อเอดส์ยังขาดเอกภาพในการกำหนดเนื้อหา เนื้อหาในการ ผลิตยังขาดความสอดคล้อง จนบางครั้งส่งผลให้ผู้รับข่าวสารเกิดความสับสนได้ (กองสุศึกษา กระทรวงสาธารณสุข, 2535) อย่างไรก็ตามทางภาครัฐและเอกชนได้เร่งผลิตสื่อ เพื่อ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ออกมามากมายให้สอดคล้องตามแนวนโยบายของรัฐ ตลอดระยะเวลา ที่ผ่านมาข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องโรคเอดส์ได้ถูกเผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ มากมาย นับตั้งแต่สื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ นอกจากการเผยแพร่ทางสื่อมวลชน ทั้งภาครัฐและเอกชนก็ยังผลิตสื่อเฉพาะกิจ ซึ่งเป็นสื่อเพื่อการสุศึกษาและประชาสัมพันธ์ ความรู้โรคเอดส์เพียงอย่างเดียวเพิ่มขึ้น อีกตัวอย่างเช่น หนังสือ คู่มือต่าง ๆ แผ่นพับ ภาพโฆษณา สติกเกอร์ แผ่นปลิว วารสาร ภาพพลิก วีดิทัศน์ เทปเสียง สไลด์ ภาพยนตร์ ชุดนิทรรศการ เป็นต้น ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของสื่อเฉพาะกิจดังกล่าวเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งสื่อแต่ละประเภทต่างก็มีข้อดี และข้อจำกัดในการใช้แตกต่างกันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งผลิตขึ้นเป็นจำนวนมาก

และมีข้อดีในการให้การศึกษาศึกษาและประชาสัมพันธ์ดังนี้คือ

1. มีความคงทนถาวร อายุการใช้งานนาน สามารถอ่านซ้ำได้อีกโดยไม่จำกัดเวลา
2. มีโอกาสเตรียมการในการผลิตได้มาก ย่อมทำได้ตามวัตถุประสงค์ตามความต้องการ
3. สามารถดึงดูดใจด้วยเทคนิคการออกแบบรูปเล่ม การใช้สี ภาพประกอบ
4. สร้างความเชื่อถือศรัทธาเพราะมีความคงทนถาวรเป็นหลักฐาน นำมาดูหรือตรวจสอบเมื่อข้องใจหรือสงสัยได้ตลอดเวลา
5. ต้นทุนไม่มากนัก แล้วแต่งบประมาณที่มี (วาสนา จันทรสว่าง, 2533)
6. มีเนื้อที่เพียงพอที่ใช้บรรจุเนื้อหาสาระข้อความหรือภาพต่าง ๆ ได้ตามวัตถุประสงค์
7. สะดวกในการหยิบใช้ ค้นหาข้อมูลได้ตามความมุ่งหมาย
8. ให้ข่าวสาร เนื้อหาสาระ ได้รับความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2530)

เนื่องจากตามโครงการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ แผนพัฒนาสาธารณสุขแห่งชาติฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535-2539 ได้วางเป้าหมายในการผลิตภาพโฆษณาและแผ่นพับเพื่อใช้ในการศึกษา และประชาสัมพันธ์โรคเอดส์ไว้ โดยมีแนวโน้มที่จะผลิตมากขึ้น ดังนี้

ปี พ.ศ.	2535	2536	2537	2538	2539
ภาพโฆษณา (ล้านแผ่น)	1	1	1.5	1.5	1.5
แผ่นพับ (ล้านแผ่น)	1	1	1.5	1.5	1.5

ซึ่งจากข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าทางรัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการเผยแพร่ความรู้โรคเอดส์ ผ่านภาพโฆษณาและแผ่นพับมาก นอกจากนีสื่อ 2 ประเภทนี้ยังมีลักษณะพิเศษซึ่งถือเป็นข้อดีในการนำมาใช้เป็นสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้โรคเอดส์ คือ ภาพโฆษณานั้นช่วยให้ผู้ดูได้รับแนวความคิดและประทับใจในแนวคิดนั้นอย่างรวดเร็ว สามารถทำให้ผู้ดูเกิดความสนใจและชวนให้เชื่อ มองเห็นและเข้าใจเรื่องราวได้ภายใน 2-3 วินาทีเท่านั้น (วิรุฬห์ ลีลาพฤกษ์, 2521) และยังใช้เตือนใจในสิ่งที่สำคัญหรือจำเป็นต่อการปฏิบัติ เพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายที่เกิดขึ้นอีกด้วย เพราะภาพโฆษณาสามารถนำไปติดไว้ตามที่ต่าง ๆ ที่ต้องการได้ ส่วนแผ่นพับเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีขนาดเล็กกว่าภาพโฆษณาก็จริง แต่ก็สามารถให้รายละเอียดหรือเนื้อหาได้มากกว่า แจกจ่ายให้ประชาชนเป็นเจ้าของได้ จึงนับเป็นแหล่งที่ให้ความรู้โรคเอดส์ได้และสามารถนำกลับมาอ่านได้อีก แต่ก็เป็นที่น่าหนักใจว่าการผลิตสื่อดังกล่าวได้รับการประเมินผลอย่างเป็นระบบเพียงร้อยละ 20 เท่านั้น (กองสุขศึกษา กระทรวงสาธารณสุข, 2535) และสื่อทั้ง 2 ประเภทนี้ กลุ่มเป้าหมายหรือผู้รับต้องเลือกรับสื่อด้วยตนเอง ต่างจากสื่อในชั้นเรียนที่ถูกบังคับให้รับ ดังนั้นทั้งภาพโฆษณาและแผ่นพับ จึงจำเป็นต้องออกแบบให้ดึงดูดความสนใจและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้เนื้อหาสาระหรือแนวคิดในสื่อถึงกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ได้รับความรู้และเกิดความเข้าใจในเนื้อหานั้น รูปแบบจึงเข้ามามีบทบาทในการดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย ประกอบกับปัจจุบันมีการผลิตสื่อทั้ง 2 ประเภทนี้มาก และมีแนวโน้มในการผลิตสูงขึ้น แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ไม่มีผู้ใดหรือหน่วยงานใดศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของสื่อทั้ง 2 ประเภทนี้ และหน่วยงานที่ผลิตส่วนใหญ่ไม่มีการประเมินสื่อที่ผลิตหรือทดลองใช้ก่อนผลิตจริง ทั้ง ๆ ที่ในการผลิตแต่ละครั้ง ผลิตขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งต้องใช้งบประมาณสูง ส่วนในการออกแบบนั้น หน่วยงานต่าง ๆ มีการออกแบบเองและลอกแบบจากหน่วยงานราชการในการผลิต จึงทำให้รูปแบบของภาพโฆษณาและแผ่นพับ มีทั้งความเหมือนและแตกต่างกัน

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษารูปแบบของภาพโฆษณาและแผ่นพับที่ผลิตขึ้น ประกอบกับสถิติของผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้มีอาการสัมพันธ์กับโรคเอดส์ อยู่ในช่วงอายุ 20-49 ปีมากที่สุด ประกอบกับโรคเอดส์เป็นโรคที่ยังไม่มีทางรักษา และไม่มีวัคซีนป้องกัน ทางเดียวที่สามารถ

ยั้ง สถิติที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็วของผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้มีอาการสัมพันธ์กับโรคเอดส์ ก็คือ การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการศึกษารูปแบบ และเนื้อหาของภาพโฆษณาและแผ่นพับที่ใช้เผยแพร่ความรู้โรคเอดส์ สำหรับวัยรุ่น เพราะเป็นวัยที่มีช่วงอายุก่อนสถิติสูงสุด และเป็นวัยที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ เนื่องจากธรรมชาติของวัยรุ่น มีความสนใจในเรื่องเพศ มีวุฒิภาวะทางเพศ มีความอยากรู้อยากลองในสิ่งใหม่ และมักคบเพื่อนในวัยเดียวกันมากกว่าคบผู้ที่มีอายุมากกว่า จึงไม่สามารถแนะนำสิ่งที่ถูกต้องได้ โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีประชากรหนาแน่นสูงสุด มีความเจริญทางวัตถุทุก ๆ ด้าน คือ มีความพร้อมของสื่อมวลชนในการให้ความรู้ทั้งของรัฐและเอกชน มีโรงพยาบาล สถานที่หรือองค์กรในการให้คำแนะนำปรึกษา แต่กรุงเทพมหานครก็มีสถานเริงรมย์ แหล่งมั่วสุมเป็นจำนวนมากสำหรับวัยรุ่นเช่นเดียวกัน จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาโดยการวิเคราะห์รูปแบบ และเนื้อหาของภาพโฆษณาและแผ่นพับที่ใช้เผยแพร่ความรู้โรคเอดส์สำหรับวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบในด้านองค์ประกอบและลักษณะของภาพโฆษณาและแผ่นพับที่ใช้เผยแพร่ความรู้โรคเอดส์สำหรับวัยรุ่น กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาโรคเอดส์ในด้านสาเหตุ การติดต่อ การป้องกัน อาการ การรักษา และสถานที่ให้คำปรึกษาและตรวจเลือด ในภาพโฆษณาและแผ่นพับที่ใช้เผยแพร่สำหรับวัยรุ่น กรุงเทพมหานคร

คำถามในการวิจัย

1. รูปแบบในด้านองค์ประกอบและลักษณะของภาพโฆษณาและแผ่นพับที่ใช้เผยแพร่ความรู้โรคเอดส์สำหรับวัยรุ่น กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

2. เนื้อหาโรคเอดส์ในด้านสาเหตุ การติดต่อ การป้องกัน อาการของโรค การรักษา และสถานที่ให้คำปรึกษาและตรวจเลือด ในภาพโฆษณาและแผ่นพับที่ใช้เผยแพร่ สำหรับวัยรุ่น กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของภาพโฆษณาและแผ่นพับที่ใช้เผยแพร่ความรู้โรคเอดส์ ที่ผลิตขึ้นในกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2535 ภาพโฆษณาและแผ่นพับทั้งหมดได้จากการสำรวจ ของกองสุขศึกษา กระทรวงสาธารณสุข ในการเสวนาสื่อเอดส์ครั้งที่ 2 ณ โรงแรมสยามซิตี

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อสุขศึกษา และประชาสัมพันธ์โรคเอดส์ ที่ได้จากการสำรวจของกองสุขศึกษา กระทรวงสาธารณสุข ถือว่าครอบคลุมสื่อทั้งหมดที่มีอยู่
2. ภาพโฆษณาและแผ่นพับที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นภาพโฆษณาและแผ่นพับทั้งหมดที่ผลิตในกรุงเทพมหานคร ไม่เฉพาะสำหรับวัยรุ่น เนื่องจากวัยรุ่นจะเปิดรับสื่อทุกรูปแบบที่ตรงกับความสนใจ ไม่ใช่การเปิดรับโดยการระบุสำหรับวัยรุ่น
3. วัน เวลา และสถานที่ที่แตกต่างกันในการทำการวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของภาพโฆษณาและแผ่นพับที่ใช้เผยแพร่ความรู้โรคเอดส์ ไม่มีผลต่อการวิเคราะห์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. เนื้อหา หมายถึง สารเรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพโฆษณาและแผ่นพับในการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาตามเนื้อหาที่ปรากฏ

2. การวิเคราะห์เนื้อหา หมายถึง การแจกแจงสาระหรือแนวคิดที่ปรากฏใน ภาพโฆษณาและแผ่นพับว่ามีเนื้อหาเป็นไปในด้านใด โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์เป็นเครื่องมือ ในการวิจัย ซึ่งเกณฑ์ในการวิเคราะห์เนื้อหาจะมุ่งพิจารณาความรู้โรคเอดส์ในด้านสาเหตุ การติดต่อ การป้องกัน อาการของโรค การรักษา และสถานที่ให้คำปรึกษาและตรวจเลือด

3. โรคเอดส์ (AIDS ย่อมาจาก Acquired Immune Deficiency Syndrome) หมายถึง กลุ่มอาการของโรคที่เกิดจากภูมิคุ้มกันในร่างกายเสื่อมหรือบกพร่อง ซึ่งเกิดจากเชื้อไวรัสชนิดหนึ่งชื่อ HIV (Human Immunodeficiency Virus) เมื่อเข้าสู่ร่างกายของคนแล้วจะไปทำลายเซลล์เม็ดเลือดขาวที่ทำหน้าที่ป้องกันเชื้อโรค ทำให้ภูมิคุ้มกันโรคของคนนั้นเสื่อมหรือบกพร่องจนเป็นสาเหตุให้ร่างกายของคนนั้นอ่อนแอ มีการเจ็บป่วย บ่อยรักษาไม่หาย ป่วยเป็นโรคเรื้อรัง และในที่สุดก็จะตายด้วยโรคเรื้อรังนั้น

4. รูปแบบ หมายถึง ลักษณะที่ปรากฏและสามารถสังเกตเห็นได้จากองค์ประกอบ ของภาพโฆษณาและแผ่นพับ

5. ภาพโฆษณา หมายถึง ภาพที่ออกแบบมาเพื่อใช้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ข้อความพาดหัว ข้อความรองพาดหัว ข้อความที่เสนอรายละเอียด ภาพประกอบ และตราประจำสถาบัน

6. แผ่นพับ หมายถึง แผ่นกระดาษไม่เย็บเล่มพับทบไปมาใช้เผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับโรคเอดส์ มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ข้อความพาดหัว ข้อความรองพาดหัว ข้อความ ที่เสนอรายละเอียด ภาพประกอบ และตราประจำสถาบัน ซึ่งได้รับการจัดหน้าคล้ายหนังสือ แต่มีการเสนอเนื้อหาได้ไม่ละเอียดนัก

7. การวิเคราะห์รูปแบบ หมายถึง การแจกแจงลักษณะต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพ โฆษณาและแผ่นพับว่ามีรูปแบบอย่างไร โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์เป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งเกณฑ์ในการวิเคราะห์รูปแบบจะมุ่งพิจารณา องค์ประกอบต่าง ๆ ของภาพโฆษณาและ แผ่นพับตามลักษณะที่ปรากฏ เช่น ข้อความพาดหัว มีลักษณะของ แบบ ขนาด และสีของตัวอักษร เป็นอย่างไร รูปแบบการนำเสนอเป็นอย่างไร เป็นต้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบของภาพโฆษณาและแผ่นพับที่ใช้เผยแพร่ความรู้โรคเอดส์
2. เพื่อให้ทราบถึงเนื้อหาโรคเอดส์ที่ใช้เผยแพร่
3. ใช้เป็นแนวทางในการผลิตและปรับปรุงสื่อที่ใช้ในการรณรงค์เกี่ยวกับโรคเอดส์
ให้มีประสิทธิภาพและตรงจุดมุ่งหมายมากขึ้น
4. เพื่อเป็นแนวทางในการทำการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหาในสื่อชนิดอื่น ๆ

ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย